

RECENZE

Rozehnalová Naděžda a kol. Nařízení Řím I, Nařízení Řím II. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2021, 636 s.

1. Reflexe nové publikace

Komentář, se kterým přichází kolektiv českých a slovenských právníků vedených N. Rozehnalovou, je v české právní odborné veřejnosti stále výjimečným jevem. Je tomu zejména proto, že v našem právním prostředí byla publikována jen hrstka komentářů, které se zabývají unijními předpisy v oblasti smluvních a mimosmluvních závazků. Samozřejmě komentáře v odborné literatuře jsou,¹ nicméně lze napočítat na jedné ruce ty, které byly vydány českými autory v českém jazyce.² Po dlouhou dobu bylo využíváno podrobného dvoudílného komentáře od A. Bělohávků,³ který lze považovat za prvotní tvorbu předkládající výklad k Římské úmluvě a Nařízení Řím I. Uvedený komentář se zabýval oblastí smluvních závazků, právní úprava mimosmluvních závazků obsažená v Nařízení Řím II nebyla zpracována a nebyla předmětem komentáře. Komentář k Nařízení Řím II vznikl až v roce 2018 a byl vypracován L. Tichým.⁴ Ve světle těchto skutečností považuji nynější komentář za přínos pro právní odbornou společnost. Obsahuje podrobný výklad jak k Nařízení Řím I, tak k Nařízení Řím II a díky tomu nabízí ucelený výklad systému kolizního práva, které je neodmyslitelnou součástí evropského mezinárodního práva soukromého. Na tomto místě lze tedy říci, že taková odborná publikace v českém právním prostředí do současnosti chyběla.

Mezinárodní právo soukromé je oblast práva, která byla v průběhu historie vnímána spíše jako tajemná než praktická.⁵ Nicméně v dnešní globální společnosti je znalost mezinárodního práva soukromého považována za povinnou výbavu každého právníka.⁶ Jednou z oblastí, kterou se zabývá poměrně velká část mezinárodního práva soukromého, je právo kolizní. Evropská unie přijala unijní předpisy Nařízení Řím I a Nařízení Řím II,

¹ Např. MAGNUS, U. – MANKOWSKI, P. (eds). *European Commentaries on Private International Law (ECPIIL): Commentary. Volume II, Rome I Regulation*. Köln: Otto Schmidt, 2017; MAGNUS, U. – MANKOWSKI, P. (eds). *European Commentaries on Private International Law (ECPIIL): Commentary. Volume III, Rome II Regulation*. Köln: Otto Schmidt, 2019.

V anglickém jazyce byl rovněž vydán dvoudílný komentář od prof. Bělohávků: BĚLOHLÁVEK, A. *Rome Convention, Rome I Regulation: Commentary: New EU Conflict-of-Laws Rules for Contractual Obligations. Volume 1*. New York: Juris, 2010; BĚLOHLÁVEK, A. *Rome Convention, Rome I Regulation: Commentary: New EU Conflict-of-Laws Rules for Contractual Obligations. Volume 2*. New York: Juris, 2010.

² BĚLOHLÁVEK, A. *Římská úmluva a Nařízení Řím I: komentář v širších souvislostech evropského a mezinárodního práva soukromého. I. díl*. Praha: C. H. Beck, 2009; BĚLOHLÁVEK, A. *Římská úmluva a Nařízení Řím I: komentář v širších souvislostech evropského a mezinárodního práva soukromého. II. díl*. Praha: C. H. Beck, 2009; TICHÝ, L. *Nařízení Řím II. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2018.

³ BĚLOHLÁVEK, A. *Římská úmluva a Nařízení Řím I: komentář v širších souvislostech evropského a mezinárodního práva soukromého. I. díl*; BĚLOHLÁVEK, A. *Římská úmluva a Nařízení Řím I: komentář v širších souvislostech evropského a mezinárodního práva soukromého. II. díl*.

⁴ TICHÝ, L. *Nařízení Řím II. Komentář*.

⁵ BOGDAN, M. *Private International Law as a Component of the Law of the Forum: General Course*. The Hague: Hague Academy of International Law, 2012, s. 13–24.

⁶ ROZEHNALOVÁ, N. *Instituty českého mezinárodního práva soukromého*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 13–14.

kteřé tvoří systém kolizního práva v oblasti smluvních a mimosmluvních závazků. Je nutné si uvědomit, že tato nařízení díky své působnosti z velké části nahrazují právní úpravu jednotlivých členských států Evropské unie a současně se jedná o univerzální úpravu, která se uplatní i ve vztahu k nečlenským zemím.

2. Kolektiv autorů

Recenzovaný komentář vytvořil kolektiv osmi odborníků působících na Právnické fakultě Masarykovy univerzity v Brně, na Právnické fakultě Trnavské univerzity v Trnavě a na Právnické fakultě Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košicích. Recenzentem celého komentáře je *Květoslav Růžička*. Jedná se o odborníky z oblasti mezinárodního práva soukromého a tento ojedinělý komentář je výsledkem jejich dlouhodobé činnosti a praxe v oboru.

Velký podíl na obsahu komentáře patří *N. Rozehnalové*, která zpracovala úvodní slovo vztahující se k oběma nařízením. Poskytla také výklad k jednotlivým bodům preambule Nařízení Řím I, dále zpracovala komentář k šesti stěžejním článkům Nařízení Řím I a ke dvěma článkům Nařízení Řím II. Její část byla věnována zejména obecné části mezinárodního práva soukromého. Komentář ke dvěma článkům Nařízení Řím I, a to konkrétně k čl. 8 a 17, které se věnují individuálním pracovním smlouvám a započtením vzájemných pohledávek, zpracoval *Jiří Valdhans*, který se dlouhodobě zabývá právní úpravou mimosmluvních závazků s mezinárodním prvkem. Tomuto tématu se věnoval jak v rámci své rigorózní a dizertační práce, tak v autorské monografii.⁷ Je proto zřejmé, že se jeho komentáře zaměřily převážně k Nařízení Řím II, kde poskytl výklad k jednotlivým článkům preambule a komentář k článkům 1, 2, 4, 14, 16, 17, 26, 28 a čl. 6 ve spoluautorství s *Ivetou Rohovou*. Další autorkou je *Tereza Kyselovská*, která poskytla výklad ke čtyřem článkům Nařízení Řím I (čl. 1, 6, 18 a 20); v působnosti Nařízení Řím II se pak věnovala článkům 8, 13, 22 a 24. Jedná se o témata, kterým se *T. Kyselovská* dlouhodobě věnuje v rámci své působnosti na Právnické fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Vyjadřuje se tedy zejména ke spotřebitelským smlouvám a otázkám vztahujícím se k oblasti práva duševního vlastnictví. Dalším z autorů je *Kristián Csach*, který v rámci Nařízení Řím I komentoval čl. 10 týkající se právního jednání a materiální platnosti smlouvy, dále pak čl. 14, 15 a 16, tedy postoupení pohledávky, zákonnou a smluvní subrogaci a případy více subjektů na straně dlužníka a jejich vzájemné regresní nároky, tedy pasivní solidaritu. V rámci Nařízení Řím I se dále zabýval čl. 22 vztahujícím se k mezioblastním (interlokálním) kolizím a čl. 28 a 29 týkajícími se časové působnosti, platnosti a použitelnosti Nařízení Řím I. V Nařízení Řím II pak poskytl komentář k článkům 10, 18, 19, 20, 21 a 25, v nichž se věnoval podobným oblastem jako v Nařízení Řím I. Komentáři k čl. 5 vztahujícímu se ke smlouvám o přepravě v rámci Nařízení Řím I, čl. 7 pojistné smlouvy a čl. 23, výkladu vztahujícímu se ke vztahu mezi Nařízením Řím I a ostatními právními předpisy Evropské unie se věnuje *Lubica Gregorová Širicová*. V rámci Nařízení Řím II zpracovala komentáře k čl. 7 zabývajícím se škodou na životním prostředí, čl. 9 o protestních akcích v kolektivním vyjednávání a čl. 15 o působnosti rozhodného práva. Dalším autorem je *Iveta Rohová*, která se u obou Nařízeních zabývá kritériem obvyklého bydliště. Ve spolupráci s *J. Valdhansem* pak

⁷ VALDHANS, J. *Právní úprava mimosmluvních závazků s mezinárodním prvkem*. Praha: C. H. Beck, 2012.

podává výklad z oblasti soutěžního práva, konkrétně v čl. 6 Nařízení Řím II. *David Sehnálek*, který se ve své odborné praxi věnuje zejména právu Evropské unie, poskytl komentář k závěrečným článkům, a to čl. 24, 25, 26 a 27. Zabývá se v nich výkladem Nařízení Řím I ve vztahu k Římské úmluvě a dalším mezinárodním smlouvám. V oblasti Nařízení Řím II se *D. Sehnálek* vyjadřuje k čl. 5, 11, 27, 29, 30, 31, 32 a zabývá se zejména vztahem Nařízení Řím II k ostatním právním předpisům společenství, přezkumem, časovou působností a použitelností Nařízení. Z kolektivu autorů nelze opomenout *Klárku Drličkovou*, která v Nařízení Řím I komentuje čl. 11 a 13. Výklad podala k formě smlouvy a souvisejícím jednostranným právním jednáním a dále k osobnímu statutu.

3. Členění publikace a její struktura

Komentář je strukturován tradičním způsobem. Nejprve je čtenáři nabídnut úvod k oběma nařízením, jehož autorkou je *N. Rozehnalová* (viz výše). Věnuje se v něm historickému vývoji evropského justičního prostoru ve věcech civilních v kontextu nejvýznamnějších smluv, které upravovaly tuto problematiku. Autorka nás tak provází od vzniku EHS až po přijetí Lisabonské smlouvy. Poté se výklad zaměřuje na pravomoci EU v oblasti justiční spolupráce a evropského justičního prostoru. Následuje podkapitola o interpretaci evropského mezinárodního práva soukromého a procesního a v závěrečné podkapitole je popsána aplikace nařízení před rozhodčími soudy.

Po úvodu je komentář rozdělen do dvou samostatných částí, a to na Nařízení Řím I a Nařízení Řím II. Obě části začínají tučně zvýrazněným textem preambule s jeho následným výkladem, na nějž navazují jednotlivé články. Každý článek je nejprve doslovně přepsán a poté opatřen komentářem. Před samotným výkladem je uveden přehled výkladu, který dává čtenáři představu, jakým způsobem je komentovaný text proveden. Komentář je doplněn o jednoduché příklady, na nichž jsou demonstrovány vykládané články, což posouvá komentář dále propojením teorie s praxí. Může tak svým způsobem sloužit jako učební pomůcka pro studenty právnických fakult. Komentovaný text je také prokládán poznámkami, které ho doplňují. Poznámky i příklady jsou zvýrazněny v rámečcích, jež podtrhují jejich důležitost. Na závěr komentovaného textu následuje výčet souvisejících ustanovení, souvisejících předpisů a použité literatury. Prakticky u všech komentovaných článků je uvedena judikatura. Oproti jiným komentářům není uveden seznam autorů s jejich komentovanými částmi v úvodu komentáře, ale na spodním listu každé strany. Čtenář tak v průběhu čtení jasně vidí, který z autorů dané ustanovení komentoval.⁸

Samotný výklad má pevně danou strukturu. Nejprve je čtenáři poskytnut výklad v obecné rovině, dále následuje základní přehled dané problematiky a legislativní vývoj. Poté se již autoři věnují jednotlivým odstavcům. Výklad je případně doplněn o nadstavbové pasáže v závislosti na dané problematice.⁹ Struktura komentáře je pevně určená, což z mého pohledu hodnotím kladně, jelikož komentář působí uceleným dojmem, lépe se v něm orientuje a je předvídatelný, čtenáři je tedy poskytnut systematický strukturovaný výklad. Závěr publikace je opatřen seznamem literatury, který je rozdělen na sekce

⁸ Např. PAUKNEROVÁ, M. a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2013, obsahuje uvedený seznam.

⁹ Např. Komentář, s. 288.

sborníky a ostatní, a přehledem použité judikatury. Komentář rovněž obsahuje věcný rejstřík umístěný v závěru publikace.

4. Zhodnocení

V dnešním stále více propojeném světě dochází k přeshraničním interakcím a přirozeně i potřebě právní regulace. Tvrzení, že mezinárodní právo soukromé je *třešničkou na dortu velkého právníckého vzdělání*, už dávno neplatí.¹⁰ Právě naopak – znalost tohoto odvětví práva má stále větší význam.¹¹ Nařízení Řím I a Nařízení Řím II představují základní kámen kolizní části mezinárodního práva soukromého. Z tohoto pohledu je více než žádoucí, aby v českém právním prostředí existovala další (druhá) publikace, která bude odborně vysvětlovat obě nařízení. Vydání komentáře hodnotím jako přínosné a potřebné. Co se týče obsahové stránky, komentář tvoří vysoce odborné texty, u nichž je patrné, že byly zpracovány s patřičnou znalostí a odborností, což bylo vzhledem k danému kolektivu autorů předpokládáno.

Použitou literaturu nacházíme jak pod každým vykládaným ustanovením, tak i na konci publikace. Některým čtenářům může opakované použití literatury vadit, nelze to však hodnotit negativně; naopak z mého pohledu je přehled literatury pod každým komentářem žádoucí, nicméně celkový seznam literatury na konci publikace potom může působit nadbytečně. V kolektivu pod vedením *N. Rozehnalové* je ovšem běžné, že použitou literaturu nacházíme zvláště pod výkladovým textem.¹² V komentáři nejvíce oceňuji práci s použitou literaturou a jejími citacemi. Text je tak vždy opatřen odkazem na literaturu, s níž právě autoři pracují. Obsah textu je tak obohacen a čtenář může ihned zjistit, zda se jedná o myšlenku autora, názor vycházející ze všeobecně uznávané literatury, nebo se jedná o praxi doloženou ve formě judikatury.

Vzhledem k odbornosti autorů je přínosné, že úvod k oběma nařízením a výklad k jednotlivým bodům preambule Nařízení Řím I zpracovala *N. Rozehnalová*, zatímco k článkům nařízení Řím II podal rozsáhlejší komentář k jednotlivým bodům preambule a komentáře *J. Valdhans*, který se dlouhodobě zabývá mimosmluvními závazky. Při samotném obsahu se autoři neomezili pouze na prostý výklad jednotlivých článků. Systematicky vysvětlili i právní nástroje,¹³ které jsou provázány s obsahem konkrétního článku, a proto se jedná o plný a ucelený výklad. Komentář považuji za velmi zdařilý. *N. Rozehnalová*¹⁴ ve své části komentáře shrnuje další předpisy, které byly vzaty v potaz, a čtenář tak chápe souvislosti a provázanost jednotlivých předpisů.

¹⁰ ROZEHNALOVÁ, N. – SEDLÁKOVÁ SALIBOVÁ, K. Mezinárodní právo soukromé – včera, dnes a zítra. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2019, roč. XXVII, zvl. číslo, s. 156.

¹¹ FLIP Report 2017 on the Future of Law and Innovation in the Profession by the Law Society of New South Wales. In: *Law society* [online]. 2017, s. 97–98 [cit. 2021-12-20]. Dostupné z: <<https://www.lawsociety.com.au/sites/default/files/2018-03/1272952.pdf>>.

¹² Např. ROZEHNALOVÁ, N. – VALDHANS, J. – KYSELOVSKÁ, T. *Právo mezinárodního obchodu. Včetně problematiky mezinárodního rozhodčího řízení*. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2021, s. 48–49; ROZEHNALOVÁ, N. a kol. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 17–18; ROZEHNALOVÁ, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 3. aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2013.

¹³ K obsahu jednotlivých článků byly tak vzaty v úvahu např. preambule Nařízení, Římská úmluva, mezinárodní úmluvy, které mohou rovněž napomoci k uchopení některých pojmů. Odkazují na *Komentář*, s. 10.

¹⁴ Část vztahující se k Nařízení Řím I. Srov. *Komentář*, s. 10–11. Část vztahující se k Nařízení Řím II, komentář podaný J. Valdhansem. Srov. *Komentář*, s. 311–312.

Komentář je velmi systematický a přehledný, a i přes svou obsažnost čtenářsky atraktivní. Recenzovanou publikaci tak vřele doporučuji ke koupi. Jelikož komentovaná nařízení jsou považována za stavební kameny v kolizní oblasti, měl by tento komentář mít již skoro povinné místo v knihovničce každého odborníka věnujícího se soukromoprávním vztahům s mezinárodním prvkem.

Kristina Sedláková Salibová*

Cunningham Stuart. *Sex Work and Human Dignity. Law, Politics and Discourse*. Routledge, 2020. 210 s.

Kniha skotského autora *Stewartu Cunninghama Sex Work and Human Dignity. Law, Politics and Discourse* vyšla v roce 2020 u nakladatelství Routledge. V českém prostředí je přístupná například přes databázi *Taylor & Francis*. Ačkoli některé normativní teorie prostituce pracují s konceptem důstojnosti, doposud chyběla v odborné literatuře obsáhlejší analýza toho, jakým způsobem se koncept důstojnosti používá při tvorbě normativních argumentů.¹ Publikace představuje různé způsoby užití konceptu důstojnosti v kontextu sexuální práce, a to jak jejími odpůrci, tak aktivisty v její prospěch. Ukazuje, jak se s pojmem pracuje v rámci právněfilozofických debat, jak koncept aplikují soudy i jak jej používají aktivistické skupiny.

Kniha je spolu s úvodem a závěrem rozdělena do pěti kapitol. V první kapitole se autor zabývá definicí pojmu důstojnost v současné terminologii. Věnuje pozornost historii pojmu, zejména římské *dignitas* u *Cicerona*. V Římě se poprvé setkáme s důstojností pojímanou univerzálně, jakožto vlastností danou všem lidem, která je odlišuje od zvířat. Kdo nemá důstojnost (tedy zejména není s to kultivovat své vášně), není ani v tomto smyslu člověkem.² Přes křesťanské autory a renesančního myslitele *Pico della Mirandolu* se dopracovává až ke *Kantovi*, který dle jeho názoru navázal na tyto koncepce a důstojnost měla u něj dvojí povahu. Zahrnovala vnitřní důstojnost (*intrinsic dignity*) a zároveň měla preskriptivní povahu, tedy určovala, jak se má člověk chovat. Proto tedy v sobě zahrnovala hierarchii chování, kterou moderní pojetí důstojnosti, tak, jak jsou představena v rámci mezinárodních lidských práv, neobsahují.³ Autor přebírá klasifikaci důstojnosti od americké autorky *Neomi Reo*, konkrétně z její studie *Three Concepts of Dignity in Constitutional Law*, ke které dospěla pomocí analýzy rozhodnutí (především ústavních) soudů.

Ve druhé kapitole se vypořádává s kritikou používání konceptu důstojnosti v právních textech, kteří jej považují za příliš vágní a ohebný, a proto tvrdí, že by se s konceptem důstojnosti v právních textech nemělo pracovat. *Cunningham* se naproti tomu domnívá, že právě proto, že se jedná o neurčitý pojem, je vhodný pro praktické využití v právní praxi

* JUDr. Kristina Sedláková Salibová. Doktorandka na katedře mezinárodního a evropského práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity. E-mail: Kristina.Sedlakova_Salibova@law.muni.cz. ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1788-2364>.

¹ CUNNINGHAM, Stewart. *Sex Work and Human Dignity: Law, Politics and Discourse*. London: Routledge, 2020, s. 20–21.

² *Ibidem*, s. 48.

³ *Ibidem*, s. 50–51.